

77 PLAN TILL HANDELSSKOLA

RA, *Generalguvernörskansliets arkiv*

Den bildning, som i Specialskolor meddelas ungdomen, bör aldrig vara, hvad man kallar rent praktisk. Man bör icke sträfvä att inöfva ungdomen till blott tanklöst arbete, utan uppfostra den till tänkande menniskor, hvilka må ega förmåga att sjelfständigt röra sig inom sitt yrkes krets och att efterhand utvidga denna. Också beror i närvarande tid hvarje praktiskt yrke i hög grad af teorin och och teoretisk insigt, så att denna icke utan skada för den praktiska verksamhetens framgång kan saknas. 10

Det sagda gäller fullkomligt äfven i afseende å handelsståndets bildning. Hvarje lands handelsstånd måste, för att kunna möta den stigande konkurrensen med fremmande nationers handel, oafflåtigen sträfvä att utvidga sina insigter. Handlanden behöfver härtill icke blott ett omfattande vetande, utan äfven en tankens precision och skärpa, som icke vinnes utan intellektuel bildning. Wäl kan ett godt hufvud, som mycket i verlden sett och erfarit, stundom slå sig väl ut; men man skall alltid finna, att bland hans erfarenheter saknaden af teoretisk underbyggnad står i främsta rummet, och att han främst tillräknar bristen härfpå de svårigheter, hvilka han haft att öfvervinna. En sådan man skall medgifva, att han icke företrädesvis känt behofvet af vissa kunskaper och färdigheter såsom språkkänedom, lagkunskap, bokhålleri, varukänedom o. s. v. Han vet, att han för god betalning funnit skicklige biträden, som för honom besörjt allt, hvad härtill hörer. Hvad han främst saknat är just teoretisk insigt och det vetande, som räknas tillhöra den allmänna bildningen, såsom logik och grammatik, för att muntligen och skriftligen kunna klart och kort uttrycka sina tankar, språkkunskap, för att kunna inhemta vetande ur böcker och tidningar på fremmande språk, kunskap om fremmande länder och folk, och naturvetenskapliga insigter. Det är ett sådant vetande han isynnerhet känt behofvet af, och bristen derpå har lagt de svåraste hinder i hans väg. Ty, som sagdt, i öfrigt kan han anlita biträden, men sjelf måste han uppgöra hvarje spekulation, bedöma den rätta tidpunkten för densamma, beräkna alla på företaget inverkan omständigheter, möjligheterna till förlust, utsigterna till framgång, och sjelf måste han med fästad afseende på allt detta inleda och avsluta affären. Till allt sådant behöfves denna allmänna intellektuella bildning, som på hvarje bana gör den tänkande mannen. 20 30

En köpman bör också kunna deltaga i sitt lands, sin landsorts, sin kommuns allmänna angelägenheter. Man begär med rätta, att han skall hålla sin börs öppen för företag till befrämjande af jordbruket och industrin, ja af vetenskapliga och konstnärliga ändamål, emedan företrädesvis handelsståndet disponerar öfver nationens rörliga förmögenhet. Men man bildar icke män, som äro beredvilliga härtill, blott genom att lära dem de för yrket nödvändiga färdigheter. 40

Slutligen måste man önska, att äfven handlanden må sättas i tillfälle att på ett ädlare sätt söka den njutning af lifvet, till hvilken hans vunna välstånd ger honom medel. Ingen lär anse för rätt, att han utbreder sin rikedom i ett skrytsamt sällskapslif. Den bildade köpmannen bygger sig ett komfortabelt inredt hus, smyckar väggarna i sina rum med taflor, hör i dem musik, samlar ett bibliotek, till hvilket ofta hörer illustrerade praktverk, som endast bland de bemedlade finna afnämare; han köper ett landställe, i hvars föskönande och högt drifna kultur han finner sin glädje. Kan uppfostran hos den blifvande köpmannen 50

väcka sinne för ett sådant af litteratur och konst förskönadt husligt lif, så har den icke blott sört för hans lefnadsnjutning, utan äfven säkert i honom bildat en verksam, den lagliga ordningen tillgifven, praktisk, för alla bildningens intressen deltagande medborgare.

Men en sådan uppfostran bibringas icke genom endast en praktisk affärsbildning, utan dertill hörer den undervisning, som ligger till grund för den allmänna humana bildningen.

10 Ur dessa synpunkter utgår denna plan till en handelsskolas inrättande, och i den äro derföre de undervisningsämnen, som tillhöra den allmänna, humana bildningen ställda i främsta rummet. Skulle s. k. borgarskolor i landet finnas, vid hvilka nödiga elementarkunskaper kunde af lärjungen inhemtas, hade ur denna plan mycket kunnat uteslutas, och endast det bibehållas, hvilket kunde anses tillhöra en handelsskola speciellt. Dock är lägsta skolåldern bedtämnd till 12 år, och för lärjungarnes intagande förutsättes det kunskapsmått, som äfven i lägre elementarskolorna kan inhemtas.

Lärokursen är beräknad för fyra år, så att lärjungen vid 16 till 18 års ålder skulle komma att utträda ur skolan.

20 Detta har skett med afseende derpå, att en handelselev icke vid alltför sen ålder bör inträda i yrket, emedan han såsom äldre har svårt att vänjas vid den rörlighet, detsamma kräfver, och hvilken ett längre stillasittande i skolan och fortsatta studier äro egnade att motverka. All skolundervisnings mål bör vara, att bibringa lärjungen håg och förmåga till fortsatt läsning på egen hand. Det kan väl ofta blifva osäkert, om en så kort skolkurs, som den föreslagne, förmår föra till detta mål. Men dess inskränkande, dikteras af det blifvande yrkes kraf; och det måste lemnas åt föräldrars och målsmäns omsorg, att så ordna den praktiska lärotiden i yrket, att den i skolan väckta hägen för läsning underhålles och den der grundlagda förmågan vidare utvecklas. För ändamålets 30 vinnande vore tjenligt, att hvarje elev vid dimission från skolan, erhåller en af lärarene uppgjord skriftelig plan till sina studiers fortsättande på egen hand, i hvilken en bestämd anvisning på de lämpligaste böcker borde ingå.

Skolan är beräknad att underhållas genom afgifter för undervisningen. En sådan beräkning synes berättigad vid hvarje läroanstalt, som afser uppfostran för ett vinstgifvande yrke. För öfrigt kommer naturligtvis det stora flertalet af lärjungar alltid att utgöras af köpmanssöner, för hvilkas fäder kostnaderna för deras barns uppfostran sällan äro betungande. På det att likväl äfven medellösare föräldrars 40 barn måtte ega tillfälle att begagna undervisningen, är fjerdedelen af lärjungarnes beräknade antal föreslagen att innehafva friplatser.

Då det vid hvarje ny läroanstalts inrättande, bör tagas för afgjort, att endast erfarenheten kan uppdaga den på förhand uppgjorda planens fördelar och brister, torde det äfven i närvarande fall böra anses riktigast, att läroanstaltens inrättning endast *förslagsvis* bestämmes, med lärarekollegium lemnad tillåtelse att med vederbörande Skolstyrelses goda minne i den företaga de ändringar, till hvilka omständigheterna föranleda, på det att, sedan vunen erfarenhet lärt skolans styrelse känna den för ändamålets vinnande lämpligaste ordning, denna må på dess förslag kunna till framtida efterlefnad fastställas. 50

Skolans Stat

Handelsskolan har följande lärare:

Rektor med årlig lön	Silfve>r R<ube>l	1 500	
Kollega i Svenska, Finska och Tyska språken	} den vid skolan äldste	900	
» i Matematik och naturvetenskaperna			
» i Historie och Geografi			
Extralärare i Engelska språket,	den närmaste	750	10
Bokhålleri m. m.	den tredje	600	
» i sång och gymnastik		600	
» i Teckning		200,	
Extralärare i Franska och Ryska språken,			
Expektant arvode	Silfve)r R<ube>l	100	
» i Lagfarenhet för fyra månaders kurs två timmar dagligen		300	
Bibliotek och samlingar		200	
Eldning, lysning och waktmästarearfvode, beroende af framtida bestämning			20
<i>Summa Silfve)r R<ube>l</i>		5 550	

Kostnaden beräknad att betäckas med skolafgift af 75 lärjungar å Silfve)r R<ube>l 60 årligen	4 500
Statsanslag	1 050
d:o för ved, ljus, waktmästare	
<i>Summa Silfve)r R<ube>l</i>	
	5 550

Anm<ärkning> 1, Rektor och Kolleger böra vara graduerade vid Universitetet i Helsingfors.

Anm<ärkning> 2, Lärarens i sång och gymnastik lön kan efter läglighet delas, då undervisningen öfvertages af någon bland öfrige lärare. 30

Anm<ärkning> 3, Läraren i Franska och Ryska språken betalas särskildt af de lärjungar, som begagna hans handledning, enligt bestämd taxa.

Anm<ärkning> 4, De tre kollegernas löner böra bestämmas, sådane; att de finna uträkning i att söka befordran till högre läraretjenster vid andra läroverk, på det att nödig omsättning af friska lärarekrafter må ega rum.

Anm<ärkning> 5, Hvad läraren i Lagfarenhet angår, är beräknadt, att på orten finnes någon Jurist, som åtager sig befattningen. 40

Anm<ärkning> 6, Till lärare i Engelska språket, Bokhålleri och varors kännedom påräknas någon på orten bosatt, instruerad handelsbokhållare.

Emedan till en början blott de två lägsta klasserna kunna öppnas, upptages intet särskilt anslag för skolans första iordningsställande, hvartill det antagna Statsbidraget torde till större eller mindre del blifva ledigt att användas, isynnerhet som de första åren tillträde kan beviljas endast åt betalande elever, medan friplatserne först efterhand kunna hållas öppna. 50

Det förutsattes, att Kronan bekostar egen lokal för skolan.

Rektor och Kollegerna pensioneras af statsverket i lika ordning med öfriga Skollärare i landet.

Med afseende på nödig sparsamhet äro Extra lärare föreslagne, som icke skulle vara berättigade, till pension, dem dock obetaget, att för

enkor och barn söka delaktighet i Ekklesiastik- och Skolstatens Enke- och Pupill kassa.

Skulle i hvarje af de fyra klasserna det tillåtna maximum af lärjungar, nemligen 30, vara närvarande, vore de betalandes antal 95 och summa skolafgift Silfver Rubel 5 800.

Bilagde tabell tjenar endast att visa, det undervisningen kan af det föreslagna antalet lärare handhafvas.

Lärjungars antagande.

10 I handelsskolan emottagas betalande lärjungar, hvilka i skolafgift erlägga sextio rubel silfver om året samt 25 frielever.

På det att friplatserna icke må tillfalla endast barn af föräldrar i skolstaden och landsorten kring densamma, kunde det öfverlemnas t. ex. åt handlande borgerskapet i städerna: Helsingfors, Åbo, Wiborg, Björneborg och Uleåborg att för hvarje stad besätta en friplats, samt i öfriga städer i tur 12 friplatser, för hvarje gång en för hvar stad, hvarförutom de tre Stiftens Domkapitel skulle utse 3 frielever från, hvarje stift, på det att äfven barn utom handelsståndet till friplatser må komma i fråga – eller kunde sistänförde 9 platser besättas af skolkollegierna vid landets Högre Elementarskolor.

20 Lärjungar mottagas endast en gång om året och blott till skolans 1:a och 2:a klass. Antalet får i ingen klass öfverstiga 30, utan att biträdande lärare för klassen antagas.

Wilkor för lärjungens antagande äro:

1:o, Att han fyllt 12 år, vid mottagande på 2:a klassen 13 år;

2:o, Att han medför betyg öfver godt uppförande och god flit.

30 3:o, Att han väl läser och förstår modersmålet, kan skriva, läsit och kan Bibliskhistoria, det allmännaste af Fysiska Geografin, första grunderna af Geometrin och räknar Quatuor Species med hela och brutna tal.

4:o, Samt för inträde på 2:a klassen dessutom 1:a klassens kurs.

Undervisningen.

Undervisningen i handelsskolan är beräknad för en fyraårig kurs, ett år för hvarje klass. Lärjunge som på två år icke nöjaktigt absolverat klassens kurs eller efter tvåårig läsning på en klass icke genomgår den följande på ett år, måste från skolan skiljas, om inga särdeles omständigheter, såsom sjukdom och annat föranleda undantag från regeln.

40

Undervisningsämnenä äro:

1:o, Religion;

2:o, Svenska, Finska, Tyska och Engelska språken (undervisningen förbunden med öfning att skriva Räkningar, Handelsbref och Handelsberättelser).

3:o, Matematik (praktisk geometri, populär astronomi, handelsräkning och handelskalkyler).

4:o, Historie (med allmän kulturhistorie och handels historie)

50 5:o, Geografi (med deskriptiv lära om land och folk, allmän och industriell statistik).

6:o, Det allmännaste i Botanik, Zoologi, Fysik och Teknologi – Warukännedom.

7:o Bokföring, Bokhålleri, Wexel och Bankrörelse.

8:o, Skönskrifning, Modell- Arkitektur- och Machinritning; Sång, Efter slutad kurs på fjerde klassen är lärjunge förbunden, att, förrän

han erhåller dimissions betyg, i fyra månader afhöra föreläsningar i handels- sjö- och assurans-lagfarenhet, hvilka hållas af läraren i detta ämne. Denna korta kurs är icke beräknad för någon fullständigare insigt i ämnet, utan blott såsom ledning och anvisning till sjelfstudium. Den bör vara förenad med praktisk öfning i kontraktens och andra dokumenters uppsättande samt i dispachering, hvilket allt bör jemte antecknande af det föredragna gifva lärjungarna tillräckligt hemarbete.

De fremmande språken läras praktiskt. Men såväl Svensk som Finsk grammatik bör läsas grundligt, den sednare hufvudsakligen med afseende på den ersättning i lingvistiskt vetande, dess studium erbjuder lärjungar, hvilka icke läsa latinsk grammatik. 10

Undervisning i Franska och Ryska språken meddelas lärjungar i tredje och fjerde klassen på målsmäns begäran enskildt och mot särskild betalning till läraren i dessa språk. Sådana lärjungar kunna befrias från bivistandet af lärotimmar i teckning och gymnastik.

Då äfven i landets Lärdomsskolor största felet i metoden är det, att på Skolan icke undervisas, utan blott lärjungens hemlexor förhöras, bör detta förvända förfarande i handelsskolan undvikas. Det sker om öfverläsning sker på skolan under lärares ledning, och hemlexorna så mycket som möjligt till antal och omfång förminskas. I sådan händelse kan det blifva nödvändigt att öka undervisningstimmarnes antal med fyra timmar i veckan på 1:a och 2:a klassen, med åtta timmar på 3:e och 4:e klassen. 20

Denna tillökning af undervisningstimmar är icke i bifogade tabell upptagen, för att icke göra den nakna siffran på 44 undervisningstimmar i veckan skrämmande. Men det är klart, att den brukliga hemläsningen måste sysselsätta lärjungen längre tid än öfverläsning på skolan af samma pensum.

De genom en sådan anordning tillkommande 24 undervisningstimmar skulle erfordra ännu en lärares tillsättande, om icke högre antal undervisningstimmar, än i Lärdomsskolorna vanlig är beräknas på hvarje lärare. Men i sjelfva verket vore sex timmars daglig undervisning icke något dödande arbete för en yngre lärare, och det ansträngande dervid förringas i betydlig grad, om större delen af timmarne användas till lärjungens undervisande i öfverläsning, icke till förhörande. Sagde timmar kunna alltså fördelas på: 30

Rektor	4 timmar	Summa	22 i veckan.	
1:a Kollegan	6 »		32 »	
2:a »	6 »		32 »	
3:e »	8 »		32 »	40

24 timmar

Fördelning af undervisningen mellan lärarna		Undervisningstimmars antal			
		1 ^o klass	2 ^o	3 ^o	4 ^o
<u>Ärskolans lärare.</u>					
§ 18. A	Religion	2	2	1	1
	Kirkehistoria				4
	Konstehistoria				4
	Logik och moral				2
Leder svenska och tyska skriffringarna på 4 ^o klassen					3
6 timmar hvar på klassen					
<u>Första Kollegan</u>					
§ 26. A	Svenska	4	2	2	2
	Finska	2	2		
	Tyska	2	4	4	2
<u>Andra Kollegan</u>					
§ 26. A	Arbetslära	4	4	2	
	Geometri (Planimetri & Stereometri)	2	2	2	
	Botanik och Zoologi	2	2		
	Tyck och Teknologi			2	4
<u>Tredje Kollegan</u>					
§ 24. A	Geografi om m.	4	2	2	
	Industris Historik				2
	Historie	2	4	4	
	Svenska Historien på Svenska			2	
Leder Svenska och tyska skriffringarna 2 timmar hvar på klassen					4
<u>Tyska språkläraren</u>					
§ 16. timmar	Tyska			4	4
	Holländsk och Bokföring			2	4
	Varusämne dom				2
<u>Revisör eller Franska</u>					
Läses på 3 ^o och 4 ^o klasserna frivilligt, men högst 2 timmar i veckan på hvardera klassen					
<u>Reklamören</u>					
§ 12. A	Reklamering / Reklamationsföring	4	4	2	
	Reklamering för 2 ^o klassen på sammanträff	1	1	1	1
<u>Läraren: Gymnastik och Sång</u>					
	Gymnastik för 2 ^o klassen på sammanträff	4	4	4	4
Svenska timmar per vecka		34	34	36	36

Tabell över fördelningen av undervisningen mellan lärarna i förslaget till handelsskola.